Published and distributed under permit (No. 781), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXX. Число 73. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 30. марта, 1922. VOL. XXX. No. 73. Jersey City, N. J., Thursday, March 30, 1922. THREE CENTS

КРАЙНА ПОРА КІНЧИТИ ПОЗИЧКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ!

СТРАЙК В ЛОРЕНС РОСТЕ

ЛОРЕНС, Месечузетс, 28. марта. — Самі властителі ткалняних фабрик признають, що страйк робітників бавовняних та вовняних ткалень росте. Після їх обчислення, вчора мало вийти на страйк 7.500 робітників, тоді як нині число страйкарів виносило вже 9,000.

Рівночасно слідно було нині другі звичайні страйкові признаки, як жваве пикетоване коло фабрик, метке організоване страйкарів, тощо. В одному місци прийшло до легкого замішання; коли з фабрики Еверет виходили робітники і робітниці, одна женщина, стояча пикетою, кинулася до одної страйколомки і потягнула її за волоси. Надбігла поліція і розділила жінки та розігнала зібрану товпу цікавих видців. Коло Вашінгтон Милс хтось вистрілив з револьвера два рази; було се теж в час виходу робітників з фабрики, і вистріли викликали деяке замішанне серед покидаючих фабрику робітників, однак від сього не було ніякого нещасного случаю.

Стейтова Рада Посередництва заповідала якусь акцію для полагодження страйку, але властителі фабрик згори спротивилися вмішуванню її в їх боротьбу проти робітників.

КОНФЕРЕНЦІЇ ТВЕРДОГО ВУГЛЯ БЕЗ ДОСПІХУ.

НЮ ЙОРК, 28. марта. — Конференції, які відбуваються тут межи представниками майнерської юнії та властителями копалень твердого вугля, не довели покищо ще до ніякого висліду.

Представники робітників предложили копалняним босам лісту домагань, ухвалену на послідній майнерській конвенції, і зажадали приняття їх в повні. Для попертя свого домагання піднесення робітничої заплати юнійні представники подали зібрані ними факти про дорожнечу життєвих средств в головних осередках антрацитового промислу; зі сих даних виходилоби, що в таких вуглевих осередках, як Скрентон, Вілкс-Баре, Шамокин та Гейзелтон, життє подорожіло від 1920. року о 25 процент; убрання мало подешевіти дуже незначно, зате комірне підскочило о 60 процент, а податки о 56 процент. Властителі копалень квестіонували правдивість поданих чисел.

Представники юнії заявили, що колиб властителі копалень не приняли предложених домагань на час, то страйк таки вибухне дня 1. цвітня, як се було заповіджено. На се власне нема великої надії, щоби властителі копалень дійшли до якоїнебудь згоди з робітниками д... ого часу.

ЩЕ ОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ МАЙНЕРІВ З ВЛАСТИТЕЛЯМИ.

ШІКАГО, Илинойс, 28. марта. — Нині збирається тут конференція представників майнерів та представників властителів копалень вугля в стейті Илиной, щоби нарадитися над відновленнем кінчаючогося контракту.

Конференція була скликана Френком Фарингтоном, президентом окружної юнії. З огляду на те, що головний („межинародний") уряд майнерської юнії заявився опісля проти подібних, окружних конференцій, стоячи на становищи, що умови праці всіх майнерів повинні бути унормовані одним контрактом для всеї Америки, шікаговська конференція не сподіється великого успіху.

Френк Фарингтон представляє в майнерській юнії рух за осібними, оружними полагодами з властителями копалень, — рух, котрому противиться більшість головного уряду з Джаном Луисом на чолі.

СТРАЙКОВІ ЗАВОРУШЕННЯ.

ГЕЙҐЕРСТАВН, Меріленд, 28. марта. — У зелізничих варстатах зелізничої компанії Вестерн Меріленд Рейлровд прийшло нині сполудня до поважних заворушень, коли кількох неюнійних робітників взялося провадити льокомотиву. Юнійні робітники, котрі від кількох днів страйкують проти обниження їм робітничої плати, виступили проти сього. Прийшло до бійки, котру розігнали аж зелізничі сторожі, віддавши кілька револьверових вистрілів. Підчас сього мав бути ранений один робітник.

Пізнійше заворушення повторилися знов, і зараз зелізниці телефонували до стейтового уряду по стейтове війско.

ДЕБАТА НАД ДОГОВОРОМ ПРО ЗМЕНЧЕННЄ ФЛЬОТ.

ВАШІНҐТОН, 28. марта. — Цілоденна дебата над договором про зменченнє морських зоружень, який заключено на вашінгтонській конференції, не дала ніякої нової пропозиції. Сенат відчитував один артикул за другим, приймаючи їх без змін і додатків. Противники уряду в своїх промовах висказували лише жаль, що зоружень на суходолі не зменчено так само, як зменчено фльоти. З огляду на те, сподіються, що цілий договір буде ратифікований скоро і без опозиції.

ЗНОВ СПРАВА ОБМЕЖЕННЯ ІМІГРАЦІЇ.

ВАШІНҐТОН, 28. марта. — Сюди повернула з довшої подорожи по Европі звісна акторка Лилієн Расел, тепер пані Мур, котра була вислана президентом Гардингом до простудовання умов в ріжних краях Европи і предложення на їх основі внесень про іміграцію та натуралізацію.

В своїм рапорті, предложенім департаментови праці, Лілієн Расел робить ряд дуже скрайних пропозицій про обмеженнє так іміграції як про обмеженнє права натуралізації.

ПЕТЛЮРІВСЬКИЙ „ЗЇЗД" У ВІДНІ.

Дня 3 марта с. р. закінчився у Відні зїзд парляментарів Великої України: б. членів Центральної Ради. Українських Установчих Зборів і Трудового Конгресу. В зїзді взяло участь 21 осіб. Крім того прислало свої мандати 50 осіб, головно з Польщі, одначе щодо них вирішено вже в кульорах, що сими голосами „оперувати" годі, бо в ніякім парляментарнім заступництві світа не голосується при помочі уповажнень. У зїзді не брали участи ні крайні ліві ні крайні праві.

На першім засданню вибрано президію і вдчитано привіти. Опісля вибрано дві комісії: мандатну і політично-редакційну. На останім принято меморіял до конференції в Ґенуї; ухвалено відозву в справі голоду; вибрано кількох членів для переведення в життє постанов зїзду і його ліквідації; та намічено кандидатів для передачі меморіялу конференції з Ґенуї.

Зїзд (радше нарад. хоч названо її шумно „конґресом") не імпонував своєю скількостю ні не виявляв повноти настрою дніпрянського громадянства. Видно було, як далеко відійшли парляментарі від своїх виборців. На се вказує хочби яскравий факт передачі голосів бувшими крайно лівими соціялістами-революціонерами соціялістам-федералістам-польонофілам. Зїзд був добрим показчиком того, як помалу очухуються дніпрянські діячі від польсько-петлюрівського блахману. Коли в меморіялі необхідно було схарактеризувати теперішнє положеннє цілої української етноґрафічної території, то політично-редакційна комісія старалась се замаскувати і не згадала ні словечком про польську окупацію. А коли підніс сю справу член Директорії. А. Макаренко, поставивши поправки в тім дусі, щоби в меморіялі запротестовано також проти окупації Галичини, Волині Холмщини, Підляся й Полісся Поляками, Буковини й Бесарабії Румунами, Підкарпатської Руси Чехами, — то зїзд не піддержав внескодавця. Цікаво, що оборонцем польської окупації західних земель України (бо се був той „камень преткновенія" для більшости учасників(виступив відомий діяч розбитої партії соціялістів - федералістів Макар Кушнір-Якименко, який заявився рішучо навіть проти обговорення сих поправок.

ВИБОРИ ДО СОЙМУ НА ПІДКАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ

Президент Масарик приняв депутацію жидівських партій на Підкарпатській Україні, з предсідателем жидівської національної Ради д-ром Зінгером на чолі. Депутація передала президентови меморандум, що торкається переведення земської реформи на Підкарпатській Україні та відношення до жидівського населення. Президент Масарик м. и. вказав делеґаці на необхідність переведення виборів до сойму Підкарпатської України та скликання цього сойму. Можливо, що вибори будуть переведені ще протягом цього року.

ПОЛЬСЬКИЙ „ВОЄВОДА" НА „КРЕСАХ".

Польська соціялістична ґазета „Роботнік" (виходить у варшаві) у виданню з 24. лютого с. р. пише:

„Ч. 4. урядового дневника львівського воєвудства містить на 9-ій стороні слідуючий виказ товариств, яким в тім однім воєвудстві і лише в однім місяци грудні, 1921 р. відмовлено затвердження статута. Ось вони:

Кружок львівського Українського Педаґоґічного Товариства в Добромилі.

Читальня Просвіти в Бориславі.

Читальня Просвіти в Грабівци.

Українське Педаґоґічне Товариство ім. І. Мазепи в Тустановичах.

Українське Педаґоґічне Товариство. Судова Вишня, п. Мостиска.

Професійний союз рільних робітників відділ повітовий в Рячеві.

Професійний Союз рільних робітників повітовий відділ перемисько - мостисько-добромильський в Перемишлі.

Українське краєве товариство (опіки над інвалідами у Львові.

В той спосіб — пише „Роботнік" — господарять під фірмою державних властий „ендеки" у Східній Галичині. Не дозволять українському населенню, яке творить більшість, навіть на найпримітивнійшу культурну і життєву роботу. Що-ж тут говорити про політичне самоозначеннє і політичні права! То не є припадок, що з тим національним гнетом лучиться — як доказує повисший спис — і клясовий гнет. Бо вони взаїмно доповнюються. Боротьба П. П. С. за територіяльну автономію є заразом боротьбою за права пролетаріяту тої частини краю, і взагалі за визволеннє загальної державної політики зпід панования насильств, шовнізму і клерикалізму, шукаючих свого умотивовання у своїй „кресовій" політиці.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

СПРАВА ГРАНИЦЬ ПІДКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Ужгородська „Свобода" доносить, що границі Підкарпатсько України і Словаччини були недавно предметом нарад на раді міністрів у Празі. Предсідник ради д-р Бенеш заявив, що справа границь Підкарпатської України і Словаччини є „виключно справою чехословацької републики й буде вирішена радою міністрів як внутрішньо-адміністративне питання". Для скоршого полагодження справ Підкарпатської України буде сотворена нова парляментарна комісія.

ЮВИЛЕЙ ГНАТА ХОТКЕВИЧА.

Цього року припадає 25-літний ювилей літературно праці Гната Хоткевича. В Киві зорґанізовано комітет, який має занятися ювилейним святом і повним виданням творів Хоткевича.

УРОДИНИ ПРЕЗ. ЮЛІЯНА РОМАНЧУКА

Дня 24 лютого з нагоди 81 уродин президента Ю. Романчука в Його домівці при ул. Камінна 25 у Львові явилась численна делеґація національних установ і політичних партій, щоби зложити желання Несторови наших політиків. В делеґаці взяли участь: д-р Володимир Бачинський (Міжпартійна Рада). о. кан. Стефанович (Нар. Комітет), О. Навроцький (рад. партія), рад. О. Барвінський (христ.-сусп. партія). д-р В. Щурат (Наукове Тов. ім. Шевченка), М. Галущинський (У. П. Т.), рад. Із Громницький (Учит. Громада), дир. М. Заячківський (Нар. Торговля), д-р Іван Брик (Просвіта), д-р Степан Федак (Дністер). д-р Л. Рожанський (Зем-Банк). о прал. Л. Куницький (Капітула), проф. Стефанович (акад. ґімназія). проф. д-р К. Студинський (Фонд вдів і сиріб) і М. Струтинський (преса). Іменем делеґаці промовляв ректор д-р В. Щурат. Опісля вивязалася щира гутірка на теми, порушені Соленізантом.

НОВЕ СКЛО.

В Сажаві (Чехія) почали виробляти новий рід скла. яке винайшов інж. Горак. Воно ніяк не бється, можна в ньому варити та над сильним огнем споювати до купи, як металь.

УКРАЇНЦІ!

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ, ТОВАРИСТВА, БРАТСТВА, СЕСТРИЦТВА, ПАРОХІЇ, СІЧИ, СПІЛКИ, КЛЮБИ І ВСІ УКРАЇНЦІ Й УКРАЇНКИ В АМЕРИЦІ:—

Поспішіться з довершеннем і закінченнем Позички Національної Оборони!

Подбайте, щоби Позичка була довершена і перевершена найдальше до місяця!

Громади і товариства, котрі вже зложили свої записи, повинні тепер доложити, аби осягнути українську побіду!

Всі ті Українці й Українки, котрі зложили вже готівкою свої записи, повинні позмозі ще доложити, але передівсім повинні допильнувати, аби ті, котрі підписали позичку, а досі ще готівкою не зложили, сейчас сповнили свій громадський обовязок. Бо є люди, котрі без спонуки нічого не зроблять.

Також повинні вони подбати і допильнувати, аби УКРАЇНСЬКІ БИЗНЕСМЕНИ, котрі роблять бизнеси межи Українцями, зложили свої записи на Позичку Національної Оборони і то без дальшої проволоки.

Байдужних сій справі треба пятнувати перед громадською думкою, бо дійсні патріоти лише ділами показують патріотизм.

Надія рідного краю не на тих, що богато говорять про патріотизм, але на тих, що все готові ділом доказати свій патріотизм.

ПРЕДСТАВНИЦТВО ПРАВИТЕЛЬСТВА ПЕТРУШЕВИЧА В ДОРОЗІ НА МІЖНАРОДНЮ ЕКОНОМІЧНУ КОНФЕРЕНЦІЮ В ҐЕНУЇ

ПАРИЖ, 28. марта. — Українське Галицьке Правительство вислало на міжнародню економічну конференцію до Ґенуї визначну делеґацію, засоблену в документи і матеріяли для оборони народу української Ґаличини перед сим великим світовим зібраннем.

В тутешніх політичних кругах одержано відомости, що правительство д-ра Петрушевича робить заходи, щоби ґенуенська конференція признала його правним і дійсним представництвом Української Галицької Держави, а відмовила Польщі всякого права промовляти в імени сього краю.

Польські політики у Варшаві і заграницею занепокоїлись оживленою тепер акцією правительства д-ра Петрушевича у справі української Ґаличини і серіозно побоюються, що Українці найдуть приятелів серед представників 40 держав в Ґенуї.

ЄДНІСТЬ В БРИТАНСЬКОМУ КАБІНЕТІ ЩОДО ПОЛІТИКИ У ВІДНОШЕННЮ ДО МОСКОВЩИНИ.

ЛОНДОН, 28. марта. — Винстон Спенсер Чорчил, британський міністер кольоній, був противний політиці Лойда Джорджа, яка стреміла до правного призиання московського большевицького уряду. Одначе тепер між обома прийшло до порозуміння в сій справі і на засіданню кабінету вже не буде спору.

Сподіваються, що в понеділок Лойд Джордж одержить однодушне одобреннє його міжнародньої політики від парляменту.

НІМЕЦЬКИЙ КАНЦЛЕР ПРОТЕСТУЄ ПРОТИ АЛІЯНТСЬКОГО ДОМАГАННЯ 60 БІЛЮНІВ МАРОК ДЛЯ АЛІЯНТІВ.

БЕРЛІН, 28. марта. — Німецький канцлер др. Вірт заявив нині в парляменті, що Німеччина рішучо не може наложити ані стягнути з німецького народу 60 біліонів німецьких марок (паперових) для аліянтів.

Він також рішучо виступив проти загрози аліянтів, що вони візьмуть Німеччину під свою фінансову або економічну контролю. Се — сказав др. Вірт — є знevaга для німецької нації.

БЕЛЬГІЙСЬКИЙ КОРОЛЬ І КОРОЛЕВА У РИМСЬКОГО ПАПИ.

РИМ, столиця Італії, 28. марта. — Римський папа Пій XI. приняв нині на авдієнції бельгійського короля і королеву.

Се є важна подія, бо від 52 літ жадні з католицьких монархів не відвідували папи у Ватикані.

ЗАМАХ НА ЖИТТЄ ПРОФ. ПАВЛА МІЛЮКОВА.

БЕРЛІН, 28. марта. — Нині заговірники хотіли вбити професора Павла Мілюкова вчасі його реферату на російському зібранню в Берліні, на якому було 1,500 людий.

Коли він промовляв про свої спомини з недавнього побуту в Америці, двох офіцирів давньої російської царської армії стало стріляти до нього з револьверів, викрикуючи: „Ми відімстимо смерть царя!"

Заговірники віддали 12 вистрілів, але не вбили Мілюкова, бо його заслонив професор Володимир Набоков, котрий одержав дві кулі і помер.

Професор Набоков се звісний російський учений кримінольоґ. Він був державним секретарем в першому революційному кабінеті Росії, вчасі як Мілюков був міністром закордонних справ.

Заговірники своїми стрілами ранили також богато осіб з публики, але жаден з них не був тяжко ранений.

ПОЛЬЩА МАЄ 534 БІЛЮНИ (МІЛІЯРДИ) ПОЛЬСЬКИХ МАРОК ДОВГУ. — ЗА ТРИ РОКИ ВОНА МАЛА 222 БІЛЮНИ НЕДОБОРУ.

ВАРШАВА, столиця Польщі, 28. марта. — Польський міністер скарбу Юрій Міхальський виснив нині у „сеймі" „фінансове положеннє" в Польщі за час від 1. падолиста, 1918, до 31. грудня, 1921.

В сьому часі польський уряд видав 324 біліони польських паперових марок, а приходу мав лише 102 біліони тих марок, ОТЖЕ НЕДОБІР ЗА ТОЙ ЧАС ВИНОСИТЬ 222 БІЛЮНИ ПОЛЬСЬКИХ МАРОК.

Далі заявив міністер Міхальський, що Польща має 251 БІЛЮНІВ ПОЛЬСЬКИХ МАРОК ВНУТРІШНЬОГО ДОВГУ І 283 БІЛЮНИ ПОЛЬСЬКИХ МАРОК ЗАГРАНИЧНОГО ДОВГУ.

ВІЙСКОВА ОХОРОНА ЖИТТЯ КОМІСАРІВ В ЛАТВІЇ.

РИГА, столиця Латвії, 28. марта. — На просьбу большевицьких комісарів латвійське правительство дало військову охорону для комісарів, що ідуть на ґенуенську конференцію.

Латвійське правительство наказало властям держати в тайні вісти про рухи комісарів.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

[illegible] адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 493 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

[illegible] оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЧИ ХОЧЕ УКРАЇНА БОЛЬШЕВИЗМУ?

Ема Ґольдман, радикальна письменниця, що тепер пише ряд статий про большевицьку Росію в нюйорській ґазеті „Ворлд", говорить про любов українських селян до большевизму таке:

„Ціною бреського мира була зрада Литви, Фінляндії, України та Білої Руси.

„Наслідком сього мира була кількалітна горожанська війна, розбиттє революційних сил в ту хвилю, коли єдність була конче потрібна для оборони революції, і початок червоного терору, котрий йде ще й досі.

„Селяни України і Білої Руси знали, як прогнати німецького наїзника, але вони ані не забули ані не дарували зради большевикам. БЕЗУПИННЕ УДЕРЖУВАННЄ НА УКРАЇНІ МІЛІОНА ВІЙСК, ЩОБИ БУЦІМТО ПОКІНЧИТИ З БАНДИТАМИ, Є НАЙКРАСШИМ СВІДОЦТВОМ ЛЮБОВИ УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН ДО КОМУНІСТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ."

Так пише та сама Ема Ґольдман, про котру лише кілька місяців тому большевицькі московські ґазети розголошували, що вона переконалася мовляв, що усі українські селяни є анти-семітами.

НОВА КЛЮЧКА НА ІМІҐРАНТІВ.

В палаті послів вніс недавно голова іміґраційного комітету сеї палати, конґресмен Джансон, новий законопроект проти іміґрантів.

Пропонується в ньому, щоби кождого чужинця, котрого переловлять на нарушуванню закона Волстеда проти виробу і продажі алькоголічних напитків або якогонебудь другого закона проти привозу наркотиків до Злучених Держав, відсилати назад до краю, з котрого приїхав. Хоч законопроект звернений передусім проти іміґрантів жовтої раси, що займаються пачкованнєм до Америки сильного одурюючого средства опіюм, все таки сей закон, якщо він буде ухвалений, буде дошкулювати теж другим іміґрантам. Розуму в ньому богато нема. Головна його хиба лежить в тім, що він несправедливий, бо не признає рівности. Він без ніякої слушної причини інакше трактує американського горожанина, а інакше чужинця. Він карає іміґранта кромі звичайних кар ще висилкою з Америки, котра в декотрих случаях може бути страшнійшою карою, як довголітна вязниця. Покарати, приміром, українського іміґранта за заведеннє домашньої горальні висилкою під владу польських опричників до Галичини або під владу московських комісарів на Велику Україну, значить наложити на людину жорстоку кару, яка ніяк не відповідає незначности провини.

Колиб мимо всего, що проти нього промовляє, сей законопроект став таки законом, то се малоби передусім такий наслідок, що всі „муншайнери" та „бутлеґери" неамериканського походження повибиралиб собі горожанські папери, щоби на случай виловлення їх прогибіційними властями, могли закритися перед депортацією американським прапором. Таких горожан мимоходом думають надбати Америці їх законодавці.

ПОЛЬСЬКІ ГОНОР НАРОДОВИ.

Від коли американські Українці рушилися до роботи на оборону рідного краю, в польських ґазетах не втихає ляцьке щування. Межи инчими нюйорський „Нови Сьвят" приніс оногді довженьку собі статейту про меморіял Ліґи Американських Горожан Українського Походження до американського конґресу. Переповіданнє сього меморіялу переплітане брехнями, лайками та такими „інформаціями", як та, що згаданий меморіял підписав філадельфійський український епископ Ортинський...

Заключеннє з сього донесення таке:

„Чи вас (себто Поляків) не стати на румянець національного стиду і хочби тільки цивільної відваги, щоби сі очернення (ґазета має на думці українські кривди в Галичині) де треба, заперечити? Чи не звернетеся навіть до місцевих конґресменів і місцевої преси з виясненнєм фактів і спростованнєм фалшів?"

На заклик шовіністичної ганчірки до „народовеґо онору" і „народовеґо стиду" скажемо те, що про „народовий онор" та „народови встид" треба було тоді думати, коли посягалося свою загребущу руку по чуже добро. Кождий чесний народ і кождий чесний уряд бувби тоді подумав про честь, коли збирався рабувати Україну з її поконвічної спадщини, з її землі, волі і свободи. Говорити нині про народовий гонор запізно. Коли Поляки підуть до американської суспільности та американської преси представляти себе гоноровими, тоді і американська преса і американська суспільність скоро пізнає, що се злодій, котрий не мав почуття стиду і чести, як брався до злодійства, наймає собі адвоката, бо почув втид і гонор, як його назвали злодієм.

Тому американські Українці не побояться польських гонорових та стидливих спростовань. Вони представлять американській суспільности факти і сі факти краще заговорять про українські кривди, як польський народовий гонор та польський руменец народовеґо стиду. Польські щування та заповіджування клеветливої акції не застрашуть американських Українців. Вони їх лише товкнуть до ще більшого завзяття. Від міста до міста, від одної кольонії до другої піде заклик помежи українських іміґрантів напружити всі сили для поширення серед Американців відомостий про те, що видіває Польща на Україні.

БУДУЧА БОРОТЬБА ЗА МІСТО.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

Знаємо самі і чуємо нераз від чужинців, що міста на усіх українських землях не українські. Більшість майже всюди становить чуже населеннє. Може й найгірше ся справа мається в Східній Галичині. Більші міста мають польсько-жидівську більшість, а Українці там переважно в меньшости. І та меньшість — се найбіднійші робітники і остатки давнього міщанства. Се останки давніх рільників, що рідко лише беруться до торговлі. Торговля і промисл в чужих руках. Лише там, де матеріяльно сильнійше міщанство не попало в пролетарі, там справа українська по містах представлялась не найгірше. Українці там були і є в поважнім числі, але всетаки і там справи громадські не залежали від їх волі, а торговля і промисл були таки в чужих руках.

Які се мало наслідки при будівлі власної держави, про се вже згадувалось нераз. В боротьбі з Польщею не можна чейже числити на се, що Поляк зелізничник, чи електротехнік буде як слід робити свою роботу, коли під Львовом греміли гармати. Своїх сил було і є замало; треба було спроваджувати чужинців і платити їм досить „солоно".

О много сильнійше відчувано брак українського купця. Треба було доставити армії одежі, обути, а передівсім амуніції; треба було того чинника, що мав би зносини і знакомства торговельні заграницею; що не відносився би з недовірєм до української гривні або взагалі не хотів приймати українського гроша. Треба було людий, які були-б амуніцію „зпід землі добули", не оглядаючись на се, скільки на тім зароблять, а робили би з посвяти для спільної справи. Таких людий не було. Українського купця, який мав відіграти важну ролю, не було. Його не було перед війною і не міг він вирости в протягу кількох днів чи тижнів по скінченню світової війни, а з початком війни о самостійність Східної Галичини.

Купецтво жидівське, на загал, було невтральне. Солідні купці помагали нам остільки, оскільки мали на них вплив сіоністи. Маса спекулянтів, навчених війною, гляділа як і усюди, щоб як найбільше набити мошонку. Таке було в минувшині і нема жадних причин думати, що в будучині станеться інакше. Вишколеного робітника і купця, Українця треба завсіди. Інакше, добувши навіть самостійність, будемо зависимі від чужинців, а наша самостійність буде досить паперовою. Маючи за собою українське село, мусимо добути і місто. Вправді ми виділи, що може село запанувати над містом, але ось бачимо в Росії і на Україні, що місто патрафить панувати над селом, хотяй становить зникаючу меншість. Таке панованнє села над містом чи міста над селом на довший час відбивається шкідливо на державнім орґанізмі. Тож коли хочемо, щоб наша державність не переходила тих всіх болів, мусимо завчасу сьому запобігти. Мусимо готовутись **до боротьби о українізацію міста.** На се у нас дані рішучо є тому наші задачі не є байкою, лише основуються на фактах, які лише треба близше розглянути, а відтак відповідно до того повести цілу справу.

Ся задача припадає майже в цілости **нашій американській еміґрації.** Маємо своїх купців усюди в Америці; купців і бизнесменів, що відбулине легку школу і мають добрий досвід. Коли вони уміють вдержатись серед великої американської конкуренції, то дають запоруку, що повели би в Галичині як слід. О много лекше було би їм зорґанізувати як слід українську торговлю, маючи поперте народу і правительства. Галичина, будучи коридором між Заходом і Сходом, вимагає від будучого українського купця богато сприту орґанізаційного. Ввіз і вивіз, перевіз чужих товарів у Східній Галичині принесуть державі тоді велику користь, як сим буде проводити український купець а не чужинець, що втікати-ме перед податками заграницю з капіталом, заробленим на українській землі і українськім народі. Українського купця в Галичині треба! Інакше піде наше народнє майно в чужі руки і за наше добро нас і бити-муть і жити-муть по ріжних купелевих містах, а ми в нужді коротати-мемо своє нужденне життє; робити-мемо на других; ляяти капіталістів і чекати несподіванок, раю від „всесвітньої революції". Українського купця треба; треба людий, що доставляють сирівців; розділюють готові товари. Їх не заступить ні правник ні комісар, а лише чоловік, що вчився того і має в тім досвід.

Не меньший брак технічно вишколених сил довів у Східній Галичині до сего, що усі місця, заняті чужинцями, елементом ворожим, який в боротьбі о Львів виступив проти нас оружно а по інших містах вязав наші сили. Брак промислових шкіл спричинив і брак вишколеного українського робітника. Українське робітництво без вишколення заповняло найнизші місця і було немилосерно використовуване. Тесаме було і з тим робітництвом, що, покинувши галицькі злидні за Австрії опинилось від плуга в американських фабриках. Кождий з них нині, побувши там пару літ, бачить і знає, як мусів він робити найчорнійшу роботу і за яку платню. В Галичині під тим оглядом ніщо не змінилось на ліпше. Противно, там ще погіршало, бо коли і знайдеться де спеціяліст-робітник Українець то скорше дістає місце Поляк без вишколення ніж Українець спеціяліст.

Красше мається справа в Америці. Війна спинила неодного від скорого повороту домів і неодин, працюючи кілька літ в данім фаху, пізнав його близше і вишколився. Сама робота у великих американських фабриках надала йому тої зручности, якої не мав, покидаючи галицький плуг. Неодин знова ходив і до американських шкіл і набув висшого вишколення технічного та має за собою кількалітній досвід. Усе те неоцінені вартости для нашої будучої держави. Та скільки у нас є тих людий, того ніхто не знає. Вони є усюди. В кождім місті, в кождій більшій американській фабриці є ті люди. Маємо і електротехніків і механіків з ріжних галузий. Маємо і майнерів і робітників з найріжнороднійших галузий американського промислу, та кілько їх є; які відомости і знаннє тих людий; які місця вони займають і в яких фахах працюють, — ніхто не знає. Ми навіть не знаємо, кілько нас взагалі в Америці є. Тож слід би нам перевести статистику наших сил; пізнати дійсні наші додатні і відємні сторони.

Певна річ, що політичної боротьби не сміємо залишати. Боротьба о державну незалежність є нашою головною задачею. Ся боротьба є і причиною того, що пожирає наші усі сили; але **уважаймо**, що **средством** до цили є також наша мобілізація технічних і купецьких сил. Средство те одно з найсильнійших, яке мусимо використати в закріпленню державности, яку добудемо боротьбою політичною. Одначе незалежність економічну вибоpe армія сил технічних і торговельних. Не маємо нині у Східній Галичині ані свого фабричного промислу ані торговлі. І навіть якби були потрібні сили, ми нині не створилиб ще сього в політичній неволі. Де нема найменьших політичних прав, там і не можемо навіть думати про економічну відбудову. Тому боротьба о політичну независимість має у нас перворядне значіннє. Але я все кажу, притім годі забувати і на наші дальші задачі. Треба памятати, що як добудемо політичну самостійність, нас чекає неменьше тяжка боротьба о економічне визволеннє, боротьба о український промисл і торговлю, **боротьба о місто.** Мусимо довести не лише до того, щоби в місті були українські улиці, але щоби і доми і се що в домах, було нашою власностю. Кажуть нераз про Львів так: Львів є містом українським, бо засноване Українцями, і є столицею українського краю, але улиці є польські, а доми жидівські. Отже чекає нас задача доконати того, щоби Львів був українським під кождим оглядом.

Задача взяти торговлю і промисл у свої руки не є легка. Вимагає вона доброго підготовання сил. Таке можливе лише при переведенню відповідної орґанізації. Як довго ми не знаємо, що у нас є, а чого бракує, так довго не можна говорити нічо про українську торговлю і промисл; так довго ми не можемо навіть приблизно означити розмірів сили і поодиноких напрямів, куди треба би звернути більшу чи меньшу підготовну роботу. Орґанізація промислових і торговельних сил виказала би і висоту вишколення тих сил; показала би мабуть, що в більшости наші люди мають практичне знаннє, а бракує їм теоретичного (чого не можна легковажити). Орґанізація така змогла би відповідно до місцевих потреб потворити відповідні курси, лекції і т. д. Навчитись ліпше свого „ремесла", фаху; поглубити його, до сего в Америці є усюди нагода, як ніде інде. Задачею орґанізації було би заопікуватися сим і відповідно до потреб помогти радою і ділом. Загальна ціль орґанізації: злука сил промислових і торговельних; скажім, створеннє армії трудової і можливо як найбільше її вишколеннє. Не є се однак злука людий, що працюють, лише злука тих, що працюють, що хотіли би більше навчитися ще, а **головно що хотіли би в даній хвилі помогти ділом в Східній Галичині до здобуття і розвою українського промислу і торговлі.**

(Докінченнє слідує).

ПОЛЬЩА ЯК РОЗСАДНИК ТЕМРЯВИ

(Кореспонденція „Свободи").

В польськім соймі відбулася **дискусія** над справою шкільництва, **яку польська преса нарочно промовчує.** Бо ця дискусія виказує просто страшний стан шкільництва в Польщі й на землях загарбаних Польщею. З тої дискусії видно, що **Польща являється найбільш варварською державою в Европі!**

В Польщі майже половина дітей у шкільним віці зовсім не ходить до школи. А в столиці Польщі, у Варшаві — ходить до школи тільки одна третина дітей! Так говорили не якісь вороги Польщі, тільки польські посли Солтик і Смуліковскі.

З того ясно, що припис польської конституції про обовязок ходити до школи — придуманий на те, аби замилювати очі Европі. Бо якже діти можуть ходити до школи, коли тих шкіл нема, коли шкільні будинки забрало польське військо!

Найблище поколіннє матиме понад 40% неграмотних.

Навіть демократична польська преса з легким серцем принесла сі страшні вісти й замітила, що польська держава — не має гроший на школи. З того приводу наводить краківська „Нова Реформа" (ч. 46) слова фільософа Трентовського:

„Правдивий батько той, що добре нас виховав. А хто тільки сплодив дитину, але занедбав виховати її, той — звірюка і на ніяку вдячність не заслугує."

Рівночасно з тим страшним фактичним станом роблять Поляки для ока ріжні „шопки" в справі шкільництва: основують усякі педаґоґічні інституції, які навіть псови на чоботи не придадуться, закладають „педаґоґічні" ґазети, в яких пропаґують — людожерний шовінізм, уладили в Кракові курси для 250 народних учителів, які мають піти на Білу Русь, ширити там польонізацію і т. д. Все те обраховане або на ширеннє темряви (бо учителі, які мають ширити польонізацію між Українцями, Білорусинами й Литовцями, це розсадники темряви) — або на замилюваннє очей чужинцям.

Так представляється польське шкільництво! А щож доперва шкільництво народів, які стогнуть під польським ярмом!

Вже три роки українській молоді замкнений під польською окупацією доступ до всіх вищих шкіл!

Вже три роки не функціонує маса народних шкіл в Східній Галичині, бо учителі-Українці або позамикані, або поубивані або шкільні будинки зареквіровані.

Вже три роки не допускають польські окупанти до відкривання навіть приватних українських шкіл, навіть курсів для неграмотних!

І на все це спокійно дивляться культурні правительства аліянтів!

Во істину — коли о пімсту до неба кличуть гріхи і злочини польських окупантів, то тричі більші і тяжші гріхи тяжать на відповільних керманичах культурних держав заходу!

У Відні, 8. марта, 1922.

Андрій Чекановський.

УКРАЇНСЬКІ ДІТИ КУПУЮТЬ БОНДИ ПОЗИЧКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ.

Місія Галицького Уряду у Вашинґтоні одержала слідуючі писма з Карнеґі, Па.:

I.

Поважана Місіє:—

Я не маю тата, а моя мама не має роботи. Але як я прочитав „Червону Книгу", а моя мама слухала мого читання і плакала та сказала, аби Бог покарав Ляхів тяжко за наш український нарід і за бідні сироти, я постановив не клясти Ляха але купити бонд. Заробив межи Американцями пять долярів і посилаю Вам на бонд Галицької Держави. Бороніть наш нарід від ляцької неволі, а Бог дасть Вам здоровлє, а українському народови Свобідну Соборну Україну від Горлиць по Кавказ.

З поважаннєм,

Стефан Зінський,
школяр української школи в Карнеґі, Па.

II.

Ми, підписаний комітет школярів і школярок української школи в Карнеґі, Па., під проводом нашого пана учителя Івана Шведа, зібрали помежи своїми товаришами і товаришками десять долярів і посилаємо їх до Української Місії у Вашинґтоні на закупно бонду для оборони Галицької Держави. Ми зібрали би більше гроший на закупно бондів, та у нас тяжкі часи, бо наші тати не всі роблять, але чим можемо, тим ратуємо наших братів і сестер у нашій старій вітчині. Дай Боже, дочекатись нам Незалежної Соборної Української Републики.

З поважаннєм,

Анна Ганчар, Дмитро Дорош, Софія Захарко,
Анна Микіта, Петро Федорчак, Стефан Зінський.

ДІТОЧІ ПИТАННЯ.

В німецькій часописи „Дойтше Альґемайне Цайтунґ" з 25. січня с. р. читаємо між іншим такі діточі питання:

„Питаються діти в Німеччині: „Мамо, чому наші доми такі тісні, а ми самі такі хорі і змучені?" В Надренщині питаються діти: **„Чому чорні збиткуються над нашою молодіжю?"**

„В Галицькій Україні летять діточі питання одні за другими: „Чи тямите ще, **як польські леґіонери вязали наші малі ручки і казали як коням паститися на траві?** Чи тямите ще, як **постріляно наших родичів; як убито нам маму,** якраз тоді, коли вона колисала до сну своє наймолодше дитя? Чому усе те сталось?"

Так пише німецька часопись. Та кождий бачить, що тим питанням далеко не конець; що таких і їм подібних питань поставлять нам наші діти богато-богато. І що ми їм відповімо? Що скажемо нашим маленьким, коли вони запитаються: „Тату! де ти був і що ти робив, як Ляхи збиткувались над нашими братчиками? Чи не прокленуть вони нас, як довідаються, що ми сварились тоді, як ворог різав і знущався над нашими невинними? **Чи не прокленуть нас наші внуки за це, що ми з заложеними руками приглядались, як ішла на край ворожа саранча, і спокійно чекали аж дадуть нам самостійність московські Хінці і варшавське сміття?** Кидаємо каміннєм на наших прадідів, що не здобули нам волі; що не були політиками і т. д. Та вони всетаки мали не раз силу, на яку ми нині не всилі були здобутись. Чи не сором нам? Чи кождий з нас сміло скаже дитині, що він зробив і дав Вітчині, що тільки було в його силі? Певно, що ні! Бо колиб кождий з нас се зробив і робив, то ми не стратили-б були свободи, за яку заплатили життєм тисячі найкрасших синів України і нас не питали-б діти: „Чому усе те сталось?"

Покажім бодай тепер, що ми памятаємо усі кривди і що діти наші не будуть нас встидатись!

Ю. С.

АРЕШТОВАННЄ В УКРАЇСЬКІЙ ЦЕРКВІ У ЛЬВОВІ.

Дня 21. лютого с. р., о 6.30 год. рано, прибув до будинку семинара поліційний аґент з поліцаєм, питаючи сторожа за ректором Галущинським. Коли йому сказано, що ректор з питомцями в церкві, зглядно в обширній зимовій каплиці на Службі Божій, аґент, не даючи себе переконати, що вступ в поліційних урядових справах не дозволений в церкві, подався там. Увійшов до церкви, не знимаючи шапки (щойно пізнійше зняв її). В захристії зажадав від ректора Галущинського, що саме скінчив молитись, щоби йому віддано в руки питомця Калинського. Ректор звернув йому увагу, що в церкві не місце на полагоджуваннє того рода справ, тим більше, що питомці всі ще відправляли молебень. Аґент таки завзявся негайно арештувати Калинського. Ректор отже був приневолений викликати Калинського і тут його зараз на порозі церкви аґент арештував. Разом з ним забрано і сторожа Павла, його жінку та ще одного селянина.

Запроваджено питомця на поліцію, до славного комісаріяту при ул. Яховича і стам був би сидів хто знає як довго, якби не те, що вже самій дирекції поліції того було забогато.

Наслідком інтервенції ректора Галущинського радник Кучевський заявив, що цілком не заряджував арештовання і зажадав випущення арештованого.

Якби не інтервенція Калинський був би й досі сидів у тюрмі, мимотого, що сам переслухуючий комісар не міг найти причини до арештовання. Закидував зразу Калинському, що він „втік" з табору у Вадовичах, та виявилось, що Калинський просидів там 11 місяців тільки через недбальство польських властий, і що вже давно мав бути випущений на волю.

Комісар вчіпився ще одного „арґументу", щоби арештувати питомця, а саме, що Калинський не був зголошений на поліції. І тут виявилося, що всі питомці українського семинара є замельдовані. Комісар припустив останній напад на свою жертву, а саме, що неважні є всі зголошення питомців, бо вони не виповнили конскрипційних аркушів. Тут уже йому сказав арештований, що тоді, як конскрипція відбувалась у Львові, питомців у семинарійних мурах ще цілком не було.

Мимо того всього комісар вважав відповідним замкнути Калинського.

ТЕАТРАЛЬНІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ

S. S. PITTSBURGH, PA.

Заходом Української Шкільної Дітвори при церкві св. Івана Хрестителя на С. С. Пітсбург, Па., відограється в честь незабутнього Кобзаря України, Тараса Шевченка представленне **„ДІТОЧЕ СВЯТО" і КОНЦЕРТ** при співучасти Жіночого Хору, діточої смичкової орхестри а рівнож хор шкільних дітий, **в неділю, 2. цвітня** 1922 р. в церковній гали, 7-ма улиця, С. С. Пітсбург, Па. Початок о годині 7-ій вечер. На сей святочний Вечерок запрошується всіх Українців з Пітсбурга і околиці. Вступ вільний. Добровільні жертви на гали. Дохід призначений для сиріт по борцях за волю рідного краю. 73-74

ЗАХОДОМ ТОВ. УКРАЇНСЬКА ЖІНОЧА ГРОМАДА В НЮ ЙОРКУ

— відограється —

при співучасти арт. Ю. Шустакевичевої

В ТЕНЕТАХ

драму в 4-ох діях з співами і танцями, М. Д. Підвисоцького.

В НЕДІЛЮ, 2-ГО КВІТНЯ С. Р.

в УКРАЇНСЬКІМ НАР. ДОМІ,

217-19 East 6th St., New York, N. Y.

Початок точно о годині 7-ій вечер.

Перший раз ставиться сю чудову драму в Ню Йорку. Автор малює заведену любов циганки, до богатого бувшого російського офіцира, котра утроює свою суперницю.

Весь дохід призначений на дім українських інвалідів у старому краю. Тому прийдіть всі і поможіть нам поратувати: сліпих, безногих і безруких, котрі на полі битви жертвували себе для висвободження України з ярма ляцького. 73-75

Тікети по 75 і 50 центів.

УВАГА! JERSEY CITY, N. J. УВАГА!

Заходом **Укр. Драм. Спів. Тов.**, відбудеться **КОНЦЕРТ** в память шістьдесять першої (61-ої) річниці смерти Г. Т. Шевченка **в суботу, 1-го цвітня 1922** в гали під ч. 50 Newark Ave., Jersey City, N. J. Початок точно о год. 7.30 вечером. Вступ 50 центів. Дорогі родимці! Приходіть громадно! Приходіть усі ті, яким імя незабутого кобзаря Г. Т. Шевченка єсть дорогим. Програма концерту богата. Хто прийде, не пожалує, за що ручить

73-74 КОМІТЕТ.

WATERVLIET, N. Y.

В неділю, дня 2. цвітня відбудуться два великі аматорські представлення в церковній гали св. О. Николая в Watervliet, N. Y. Початок точно о год. 7. вечером, по довершенню торжественного посвячення образів в церкві, яке відбудеся рано. Запрошується всіх до численної участи.

73-74 КОМІТЕТ.

ПОШУКУЮ КОСТЮМІВ.

Потрібно костюмів до представлення „Верховинці". Хтоби з Українців мав ріжні костюми до випожичення, прошу зголоситися до: **Michael Fuk, 606 Melrose Ave., Ambridge, Pa.**

МИХАЙЛО ЗАЗУЛЯК

УКРАЇНСЬКИЙ СПІВАК-АРТИСТ

уділяє лекції співу почавши від 1-го цвітня с. р. Інформуватись в тім зглядi можна кождого дня крім неділі від 7 до 8. години вечером

951 WASHINGTON AVE., Ap't 24 BRONX, NEW YORK CITY.

(межи 163 & 164 St., близько 3rd Ave., з долини міста 3rd Ave. "L" до 161 St. Station або Subway Express East 180 до 149 St. і змінити на "L" до 161 St. Station).

Правильне розвивання музикального слуху є одною з моїх спеціяльностий. 67,69,71

Зголошуватись належить особисто, позаяк листи полишається без відповідий.

РОЗМОВА УКРАЇНЦЯ З ДР. БЕНЕШЕМ В ПОЛОНІ В 1915 РОЦІ

У віденському тижневику „Соборна Україна" описує др. Осип Турянський осьтак свою розмову з д-ром Бенешем в 1915 р. в сербському полоні:

В часі великої офензиви Гінденбурґа проти російської армії в р. 1915 був др. Бенеш, теперішній чеський міністер закордонних справ, у сербськім полоні, в Ніші, в котрім і я находився разом із кількома українськими старшинами, між якими був мені найблищий Василь Романишин, котрий в р. 1920 згинув на Україні як сотник української армії. Всіх австрійських старшин було в сербській неволі 600 а Чехів до 200. Найбільша частина Чехів не таїла своєї ненависти до Австрії та через те користувалася найбільшою прихильностю Сербів. Четар др. Бенеш належав до тих Чехів, які не порвали отверто звязків з австрійськими старшинами і поводився коректно й тактовно.

З огляду на те, що др. Бенеш веде тепер супроти Українців політику так званих двох стільців: гладить москвофілів на закарпатській Україні тай одночасно залицяється й до Українців, засновує українські гімназії та разом із тим заводить у вищих клясах для кількох предметів московську мову як викладову, булоб на мою думку цікаво навести розмову, яку він мав у сербській неволі зі мною про Україну, Росію та про славянську ідею. Ся розмова буде, думаю, причинком до зясування чеської ідеольогії в питаннях, які торкаються Східньої Европи, тим більше, що ся чеська ідеольогія похожа по своїй суті на спосіб думання, яким кермується Франція у відношенню до долі колишньої російської імперії.

Одного разу запитав мене др. Бенеш, чому Українці так завзято борються проти Москалів та тішаться кождою невдачею російської армії?

Замісць відповіди я зі свого боку поставив питаннє:

— Чому Чехи так ненавидять Німців?

На се др. Бенеш відповів:

— Мені дивно, що Ви, як Славянин, можете взагалі таке питаннє ставити?

Я: При чім тут „Славянин" або „Неславянин?"

Др. Бенеш: Вибачте, се ясне, як сонце. Ми всі Славяни споріднені межи собою мовою, расою, традицією та почуттєм спільної небезпеки, яка грозить нам з боку ґерманської раси... Значить, славянофільство повинно стати для всіх славянських народів найвищою заповідю їх культурно-політичного життя.

Я: Славянофільство безперечно гарна ідея, але вона не має в собі найменшого змісту. Наслідком того вона все останеться тільки поверховою, плиткою, дешевою фразою, пустомельством, тим більше, що вона ізза своєї расової тіснозорости буде все мати тільки руїнницькі, неморальні наслідки!

Др. Б. Неморальні наслідки? Як Ви се розумієте?

Я: Згідно з історичною правдою котра стверджує, що Славяни самі себе нищать зоольоґічно жорстоким чином, далі боротьба на життє і смерть поміж членами ґерманської раси Німцями й Англійцями, — все те доводить, що в царині практичного життя грає виключну ролю не славянська, не ґерманська, взагалі ніяка расова ідея, тільки інтерес нації, а в царині духа ідея загально людського обєднання і братерства. З тої причини я переконаний, що колиб Чехів поставити перед альтернативу: російський кнут або змога повного культурного й національного розвитку чеського народу в союзі з Німцями, то без найменьшого сумніву Чехи вибрали-б не Москалів лиш Німців. Славянофільство в політичнім розумінню, значить, змаганнє, обєднати славянську расу в неґативній цілі, себто до боротьби проти якоїнебудь неславянської, в сьому випадку, проти, ґерманської раси, се неприродний, нездоровий, неморальний намір.

Др. Б.: Ваша правда, коли Ви ставите ідею загально-людського обєднання і братерства понад ідею расової солідарности кількох народів. Одначе се далека, „музика будучности". Се факт, що ми, Чехи, чисельно замалий народ, аби витримати боротьбу з величезною німецькою нацією, котра нас майже зі всіх усюдів оточує, як море малий островець. Інстинкт самозахисту наказує чеському народови шукати підпори і ратунку в славянського могутнього брата, яким є для нас Росія. Отже славянофільство—се для Чехів не порожня фраза, як Ви думаєте, тільки глибоке психольоґічне явище. Ми віримо в животворну силу всеславянської ідеї.

Я: Блаженні віруючі... Та найперше прошу мені відповісти на оце питаннє: Кому ви, Чехи, завдячуєте се, що чеський народ у деякім напрямі став найкультурнійшою славянською нацією?

Др. Б.: Се завдячуємо, розуміється, самим собі.

Я: Вибачте, Ви помиляєтесь. Ви стали високо культурним народом завдяки сусідству й боротьбі з таким культурно сильним народом, яким є Німці. Якби ви мали таких сусідів, як їх український народ має, то у вас не булоб ні своєї школи ні промислу, ні театру, ні штуки; ви не мали-б навіть тої відпорної сили, що її мають Українці супроти московського й польського варварства тому, що Українців ратує їх сорокміліонна чисельність, а вас, ледви шість міліонів Чехів, не спасло-б ваше число від загибелі.

Др. Б.: Щодо Поляків, то ваша правда, Поляки — се легкодушний народ, се аморфна маса, над якою панує жмінка збанкротованих шляхтичів, тих славетних лицарів гербу „Пся креф." Але Ви дуже помиляєтесь щодо Москалів. Я переконаний, що московська культура, як се доказують такі велитні духа, як Достоєвський, Толстой і др. незвичайно оригінальна, глибока, словом така, якій не дорівнює жадна інша література на світі.

Я: Ви тут зачепили царину, в якій я, здається, більше дома ніж Ви. Я дуже ціню Достоєвського як ґеніяльного психольоґа і Толстоґо, як новохристіянського анархіста, але скажу вам одразу: одного Ґетового „Фавста" або одної траґедії Шекспіра я не дав би за всю московську літературу.

Др. Б. (зачудований): Якже се? Чому?

Я: Про се требаб довго балакати. Скажу як найкоротше: Шекспір і Ґете виводять у своїй творчости духово та фізично здорові типи, які в конфлікті з нищим, нездоровим оточенням руйнують світ матерії і творять на руїнах новий вищий світ духа, сонця й ідеалу. Достоєвський, згідно з московською анархічною, невиробленою неорґанічною, нігілістичною вдачею, виводить самі нездорові, епілептичні, алькогольічні, спроституовані, злочинні одиниці, які руйнують усе: і реальне життя і світ ідеалу та лишають у нашій душі здебільшого тільки тьму, розбивають віру в сонце, кидають нас у прірву злочинних інстинктів.

Толстой менший мистець слова від Достоєвського, а щодо його фільософії, то він у порівнанню з німецьким фільософічним духом такий наївний, такий примітівіст, що з його фільософії та моралі навіть не глибоко думаюча людина мусить засміятися. Будьте певні, що, чи Росія переможе в сій війні, чи буде поконана, на кождий випадок там, як се видно з духа самої її літератури, настане ера державних, соціяльних, етичних і моральних потрясень, які тріватимуть досить довго і знищать страшенно всі форми дотеперішнього життя, а не зуміють сотворити нічого нового. Чому? Бо черв морального нігілізму буде там усе розточувати. І навіть, як царизм упаде, то він лишить по собі у спадщині страшенну гидру, яка не позволить ні Москві ні українській будучій державі сконсолідуватися. Сею гидрою є так зване царсько-чиновницьке хабарництво, ся гидка корупція, через яку одно покоління людей не буде взагалі здібне до ніякої державнотворчої праці.

Др. Б.: З Вас занадто великий песіміст...

Я: Хотівби я не бути ним. На кождий випадок я глибоко переконаний, що Росія, ся найбільша на світі тюрма народів, розвалиться в сій світовій війні і вже більше ніколи не оживе, що дай Боже амінь.

Др. Б.: Можливо, що деспотична Росія розвалиться. Але на її місце прийде нова, демократична Росія, яка тоді буде нам, Чехам, тим милійша.

Я: Ви смішні, коли говорите про якусь московську демократію. Москаль живе тільки в ось яких двох подобах: він або слухняний раб, або страшний, крівавий деспот-Азіят. Я хотівби дуже, щоб московський царат або московський пролетар запанував у Празі лиш короткий час, а ручу Вам, що Ви раз на все вибилиб собі з голови ваше романтичне славянофільство. Я вірю, що в Росії вибухне революція, опісля прийде анархія, хаос. І наскільки українська інтеліґенція не заразиться до краю їддю московської літератури, культури й державної корупції, то український народ, який у своїм душевнім ядрі наскрізь здоровий, дужий і відпорний прийде скорійше до себе від Москалів і створить собі власну, незалежну державу. І коли ви, Чехи, хочете бути справжніми панслявістами, то ви мусите на випадок можливости помогти українському народові розбити московські кайдани. І тільки у дружбі з великим українським народом треба буде вам шукати запоруки повного й безпечного національного життя. Бо колиби світова війна мала скінчитися національно-державною смертю Українців, тоді ваш московський „брат", а в дійсности ненажерливий Молох прийшовби по українських трупах аж у вашу золоту Прагу і зготовивби Чехам із абсолютною певністю таку саму долю, як Українцям.

Др. Б.: Бог знає, що ще буде. Поживем, побачим!...

Д-р Осип Турянський.

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ

МОСКОВСЬКИЙ ГОРОД

НА ЗАПОРОЖУ.

Оповіданнє з другої половини 17-сотих років.

(Докінченне).

(33)

До Березівки полковник вибрався зараз на другий день по відїзді Петра. На майдані зібрався весь народ і полишені Петром козаки.

— Моїм очам не вірю! — зачав полковник. — Відки тут набралося тільки народа? Та ще й готовий город, мов гриб вибився нагло зпід моху? Се хиба нечисто справа!

Коли всі мовчали, не знаючи, що відповісти, виступив Ухач.

— Вибачте, пане полковнику, що все те, що бачите, зробилося без вашого дозволу, без вашого відома. Ми всі з Гетьманщини. Самі знаєте, який то рай, та гетьманщина з її москалями. Замучений народ не видержав і втік у ваші степи. Ніколи було йти до вас та до Січи просити дозволу, бо зима заплечима, треба було класти хати.

А ті козаки, що тут є... що ви за одні?

— Ми також з гетьманщини — Січовики збрехали. — От таксамо, як сей народ, зібралися з усіх усюдів. Хочемо пристати до Запорожців.

— Се не може бути. Нам не вільно приймати Гетьманців. Як би я був знав, що вас тут така сила, бувби привів зо три сотні, увязнив вас і відіслав до гетьмана. Але з моєю полусотнею не справлюся з вами. Тому кажу вам лиш одно: Як до трех днів не щезнете звідси, прийду з більшою силою.

— Кудиж ми дінемося? — спитав наказний сотник.

— Куди хочете, щоби лише з моєї паланки! Не хочу здорову голову класти під евангеліє... Для удержання ладу лишу тут половину моєї сотні. Про нову оселю дам зараз знати до Січи. Як позволять вам тут лишитися, — закінчив половник, то і я прийму вас.

Так був вовк ситий і коза ціла. Народ лишився в Березівці. Ще заки зима минула і степ зазеленів, пробралися на Запороже і до Березівки всі жінки й діти Полтавців, що мусіли лишитися в построєнім ними городі. Полковник сповістив про нову оселю січову старшину. З Січи вислали до Березівки Петра, щоби нею правив аж до весни. Вже не боялися, що москалі, питаючи за Филимоновом, зайдуть туди. Як на весну показалось би, що в оселі вже трівкий лад і спокій, народ вибрав би собі сам старшину.

• • •

З Київа, Батурина і з Петербурга ще з настаннем зими приходили гонці до Січи і з Січи до Калміуського полковника з запитом, що сталося з московською експедицією, котра в літі вийшла була з Гетьманщини і через Славяносербію подалася в запорожський степ. Палаючний полковник відповідав, що такої експедиції ніхто на Запорожу не бачив і не чув про неї. Тоді з Петербурга прийшов приказ, щоби глядати її. Полковник відповів кошовому, кошовий царському урядови, що тепер зима, степ привалений снігом, тож шукаючи, нічого не знайдеш. Підуть шукати, як настане весна.

На весну прийшла до кошового в сім ділі пригадка. Кошовий вислав до Березівки приказ відрядити в степ експедицію шукати за москалями. Петро покликав зараз десять козаків і Калмика, та казав приладитися до походу. На десять коний навючено бордюги з водою, навантажили ними також один віз і на другий день похід рушив під проводом Петра. Пішли не тропою москалів, котрим Калмик натичив був круту й довгу дорогу, а просто на місце, де москалі переступили були межу безводної пустині. До походу пристав Василь, бо хотів допевнитися доочне, що Березівка та його батьки пімщені.

— Поки власними очима не побачу костий — говорив, — поти не допевнюся, що се справді їх кости, не буде душа моя мати спокою; поти будуть вялити мене безсонні ночи.

Першим слідом походу москалів, на який попали, був візок, на котрім тягли немічного Филемонова. Візок був порожний.

— Чейже він не пішов дальше пішки, — сказав Петро. — Або москалі не хотіли дальше тягнути і тут лишили його з возом, або він тут помер. Через те й москалі непотрібний їм віз покинули.

— В однім і другім случаю мусіли би тут бути його кости... Або таки на самім возі, або десь недалеко, — замітив Василь.

— Як його лишили живого, — добавив Калмик — то він сам поплівся за ними дальше, і перші кости, на які попадемо, будуть кости сего звіра. Як тут помер, то вони його поховали, бо костий на возі нема. Підождіть тут коло воза. Я піду дальше, може знайду...

— Щось там, неначе горбок, — крикнув один козак. — Пустився туди і яких двіста кроків від товариства задержався.

Всі звернулися туди. Купка глини ще не порослої травою. Коло купки лежав малий хрестик з перевязаних мотузком двох щеблів від драбини візка. Петро казав рити. Видобули трупа з повідрізуваними руками. Одною по середині між ліктем і долонию, другою висше ліктя. В могилі була також шпада, пістоля і триґранний капелюх. То були, очивидно, кости Филемонова.

Шпаду, пістолю і капелюх кинули на візок, кости присипали назад землею і пішли дальше. Уїхали яку версту і попали на цілу купу рушниць. Почислили і... було їх сімдесять дві. Коло них лежали покидані торби з кулями, та порожні порошниці. Було, очивидно, так, що москалі з перетоми ледви самі воліклися, тож тут лишили злишню збрую. Що їм було по рушницях та кулях, як не мали пороху?! Збруя була їм тільки зайвим балястом, що спинював їх похід. Козаки наладували нахідку на візок, вже порожний, бо воду, яка була на візку в бордюгах, випили. Лишили візок на місці і почвалали вперед. Тут і там лежали порозмітувані людські кости. Дочислившися яких пятьдесять кістяків, вернули. Дальше нічого було їхати. Коли сі погибли, то й прочі, що поволіклися дальше, тим менше могли спастися.

Полковник вислав до Січи віз з визбираною відумерщиною москалів з таким звітом:

— „Вислані за пропавшою експедицією московською козаки попали на шлях, яким москалі, ніхто не второпає, куди і за чим, хотіли зайти. Вони зайшли в безводну пустиню, ще й в часі великої засухи і всі погибли. Очивидно із спраги. Від першого кістяка, на який козаки попали, подибували що пару кроків людські кости і збрую. Кости поховали по християнськи в святій землі, а заржавілу збрую визбирали і привезли мені, яку разом з иншими знайденими річами посилаю на доказ, що московську експедицію справді знайдено, та що московське військо, чи з власної вини, чи з вини нетямущого провідника погибло. Мої були би визбирали всю збрую, але їх запас води вже був вичерпався і вони мусіли завернути. І не був потрібний дальший похід, бо як погибли ті, що йшли позаду, то тим певнійше сталося се з тими, що потягли дальше".

З отсим звітом справа затихла. Московський уряд не сумнівався, що справді сталося так, не инакше.

(Конець).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЩО КОЖДА ЛЮДИНА ПОВИННА ЗНАТИ ПРО ХОРОБУ РАКА.

Поруч хоріб серця, сухіт і запалення легких найбільш людий забиває „рак" (кенсер). В Злучених Держав вмирає від його що року звиш 90.000 осіб Кожда десята людина у віці понад сорок літ гине від хороби рака.

Хоч причини рака лікарська наука не дослідила ще так точно як причини инших хороб, одначе практична медицина вміє вже лічити хорих з добрим успіхом і коли хороба тільки починається, оже виготи її напевно. Лікарі кажуть, що більшість погибших вд рака булаб вирятувала собі житте, хорі завчасу знали, яка в їх хороба, і заздалегідь лічилися.

На жаль, хорі хоч вже й чують, що в їх не все добре, звичайно ще довго не рішають піти до лікаа екаюрмщї ікН
ти до лікаря і чекають місяцями а то й роками, поки справді нічнуть лічитися. Богато людий все ще думає, що рак є якась особливо погана хороба, „зараженнє крови", до якого стидно признатися. Так само вперто держиться думка, що се „хороба родинна", яка передається в спадщині з батьків на дітий, і як хто з батьків був нею хорий, то й діти її мають і занедужавши мусять безвихідно погибати. Одна й друга думка однаково неправдиві. Хороба рака не є „в крови" і не є зазлива; раком ще ніхто не заразився і заразитися не можна. Так-же не дістається його „в спадщині". Коли й буває скілька випадків хороби в одній родині, так се чистий случай, який зрештою може часто трапитися, так як взагалі богато дорослих людей занедужує раком.

Одначе звичайно люде не лічаться в пору, тому що не звертають уваги на хоробу або й зовсім не знають, що вони хорі. Перші признаки рака мало помітні і трудно їх розпізнати. Найгірше, те, що з початку він зовсім не болить. Якби рак дав себе відразу знати таким дошкульним болем як ось наприклад зопсуті зуби, то булаби хорому осторога і він заздалегідь взявбися за лічення. Коли-ж почне боліти, годі вже буває часто запізно. Тому саме важне кождому знати які є признаки рака на самім початку, щоб їх відразу розпізнати, хоч вони сами не звертають на себе уваги і не заважають.

Рак є хороба дорослого віку. Мало коли він зявляється раньше як після 35-го року життя людини. Може зявитися в кождім органі або частині тіла. Найзвичайнійша і найчастійша форма — се рак жолудка та печінки. 35.000 людий вмирає в Америці щорічно від жолудкового рака. Окрім того хороба може кинутися на кишках, на скірі, на устах, на язиці та всюди инде. З окрема у жінок вона дуже часто зявляється в грудях та в окремих родових органах. Через те від рака вмира; особливо богато жінок, вдвоє стільки що чоловіків.

Рак починається з того, що якась клітина або група клітин в тілі людини „дичіє" і починає раптово розростатися та розростаючись забивати сусідні клітини. Так в організмі нема ніяко чужої матерії ні зовнішного галапаса, то людина того зразу не відчуває. Біль вона почує аж тоді як раз розрісся до того, що натискає нерви. Коли-ж його в пору не знищити і дозволити йому далі розростатися тоді він чергою зруйнує якусь необхідну для життя частину тіла і людина мусить гинути.

Хоч наука ще не справдила причин рака, та проте дослідів зроблено вже богато і відомо вже добре, в яких обставинах, де й коли та хороба зявляється. Наприклад, рак починається часто в тім місци, де в кого є хронічна болячка або незгоєна рана, як то буває на устах на язиці або на нозі. Буває, що зломаним або зопсутим зубам людина неустайно розранює собі в устах або на язиці одно місце, де згодом прокидається рак. Так само він часто розвивається в шрамі, що лишив ся після попарення або попечення. Бородавки та всякі перці (родимки) на тілі сами собою нешкідливі, але коли вони случайно здерті і довго не гояться або коли їх неустанно здрапувати наприклад одінпем), то і в них ожна дочекатися тяжкого рака. В курців рак зявляється на губах або на язиці, коли вони все держать люльку чи циґаро таким способом, що горячий дим неустанно пече одно місце.

Тому всяка рана, що не гоиться, особливо в устах, на губах або на язиці, всяке скаліченне, що неустанно раниться, всяка бородавка, що розростається або приймає иншу форму, се може бути признака небезпеки. Замість маститися всякими домашними смаровилами ліпше відразу спитатися лікаря, а то потім може бути запізно. Коли се початок рака, то лікар його заперечує і небезпека минула.

Жолудковий рак теж часом починається з болячки. Але розпізнати його в перших початках дуже трудно. Хиба случайно можна відкрити рака в жолудку та внутрішних органах. Тільки лікар може поставити діягноз. Тому людина, що терпить на вперту нестравність, хронічну дезинтерію, болі жолудка або подібні недомагання, повинна сейчас піддатися лікарським оглядинам для ствердження, чи се часом не випадок внутрішного рака.

Радій (радію) є дуже корисне і надійне средство для лічення деяких родів рака. Одначе не треба думати, що ним можна вилічити кождий випадок рака. В більшости випадків мусить бути операція і лише лікар —— хірург може хорого вирятувати. тХо похваляється що він може „виготи рака без ножа", той говорить неправду і дурить нещасного хорого. Ніякою медициною рака вилічити не можна.

ЩО РОБИТЬ І ЧИМ ЗАРОБЛЯЄ НАСЕЛЕННЯ ПЕНСИЛВЕНІЇ.

На основі облічень послідної народної переписи (1920-го року) Переписане Бюро в Вашінгтоні оповістило власне професіональну статистику деяких стейтів, між иншим Пенсилвенії. В загальнім числі 8,-720.017 душ населення Пенсилвенія має 2,740.125 чоловіків і 636.174 жінок заробляючих, значить працюючих за грошеву плату або для грошевих зисків. Решта — діти, що ще можуть працювати, і жінки, що займаються лише домашним господарством.

Найчисленнійша професія в Пенсилвенії — вуглекопство. 297.345 робітників абож близько одинайцять процент всего робітного населення копає вугля в пенсилвенійських майнах. Другі з ряду фармери, 157.112, і сільські робітники, що будьто працюють в поли будьто служать по домах та роблять в поли на фармах, 81.499. Чергою слідують „клерки" (канцеляристи, писарі та инші офісові робітники), а саме 107.-629 чоловіків і 44.045 жінок заробляє такою чи инщою бюровою роботою. 121.761 робітників і 28.-381 некваліфікованих помічників працює в сталевих і „фавндрах" Пенсилвенії. 22. 173 чоловіків і 98.798 жінок заробляє як прислуга і „вейтери" і „вейтерки" по готелях і ресторанах. 104.850 мущин і 9.431 жінок займається крамарством і торговлею (в дрібній розпродажі товару). Окрім того робуче населення Пенсилвенії містить в собі 99.-844 машиністів і фабричних робітників, 60.225 приказчик („сейлесменів") мущин і 35.950 жінок, 70.317 теслів („карпентерів") і 9.424 учителів та 45.-905 учительок.

Між менш численими професіями послідна перепись найшла в Пенсилвенії: 20.229 промисловців і фабрикантів, 8.576 банкирів, 6.710 адвокатів і суддів та 9.799 священиків і преповідників.

За послідне десятиліття від переписи 19101го року особливо зменшилося число фармерів і сільських робітників; десять літ тому Пенсилвенія мала фармерів 171.762 і сільських робітників 142.455. Также дуже зменшилося число прислуги домашної, по готелях і ресторанах. За те перепись виказує великий зріст ріжних бюрових професій.

ПІД УВАГУ ТИМ, ЩО ПИШУТЬ ДОПИСІ

1. Коли пишете щонебудь до друку, пишіть тільки на одній стороні листка, а другу оставте порожною.
2. Не пишіть лайки і не вживайте „грубих" слів.
3. Пишіть таке, що цікаве для всіх, — нове.
4. Подавайте факти, — пишіть чисту правду.
5. Пишіть коротко і ясно.
6. Вистерігайтесь „січки" — перемелювання з пустого в порожне.
7. Не пишіть віршів. На міліони людий трапиться оден поет, що варта його прочитати. (Зрештою, пишіть, але не все посилайте до друку. Лише дійсно добрі вірші слід посилати до друку).
8. Подавайте гарні приповідки, смішованки, жарти. Коли є у Вас хист до віршовання, пробуйте писати гумористичні вірші, бо до сього не конче потрібно поетичної ґеніяльности.
9. Не шукайте у часописі поля для порахунку із своїм особистим ворогом.
10. Присилайте листи з краю, де є відомости про це, як там живеться нашим людям. Не присилайте таких листів, де пишеться тільки про родинні справи, або, де пишеться все тесаме від початку війни. Лише такі листи надаються до друку, що цікаві для всіх.

(Рк.).